

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

3 octombrie 2013 *

„Mediu — Directiva 75/442/CEE — Gunoi de grajd produs și stocat într-o fermă de creștere a porcilor în așteptarea cedării sale către producători agricoli care îl utilizează ca fertilizant pe terenurile lor — Calificarea drept «deșeu» sau «subprodus» — Condiții — Sarcina probei — Directiva 91/676/CEE — Lipsa transpunerii — Răspundere personală a producătorului cu privire la respectarea de către acești producători agricoli a dreptului Uniunii privind gestiunea deșeurilor și a fertilizanților”

În cauza C-113/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Supreme Court (Irlanda), prin decizia din 23 februarie 2012, primită de Curte la 1 martie 2012, în procedura

Donal Brady

împotriva

Environmental Protection Agency,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen, președinte de cameră, domnii J. Malenovský, U. Lõhmus și M. Safjan și doamna A. Prechal (raportor), judecători,

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 27 februarie 2013,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Brady, de A. Collins, SC, și de D. Gearty, solicitor;
- pentru Environmental Protection Agency, de A. Doyle, solicitor, de N. Butler, SC, și de S. Murray, BL;
- pentru guvernul francez, de G. de Bergues și de S. Menez, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de K. Mifsud-Bonnici și de D. Düsterhaus, precum și de A. Alcover San Pedro, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 mai 2013,

* Limba de procedură: engleza.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 75/442/CEE a Consiliului din 15 iulie 1975 privind deșeurile (JO L 194, p. 39), astfel cum a fost modificată prin Decizia 96/350/CE a Comisiei din 24 mai 1996 (JO L 135, p. 32, denumită în continuare „Directiva 75/442”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Brady, pe de o parte, și Environmental Protection Agency (denumită în continuare „EPA”), pe de altă parte, în legătură cu anumite condiții care însoțesc autorizația de extindere a unei exploatații de creștere a porcilor, eliberată de această autoritate domnului Brady.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 75/442

- 3 Directiva 75/442 a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2006/12/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2006 privind deșeurile (JO L 114, p. 9, Ediție specială, 15/vol. 16, p. 45), la rândul său abrogată și înlocuită prin Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile și de abrogare a anumitor directive (JO L 312, p. 3). Cu toate acestea, ținând seama de data la care a fost eliberată autorizația în cauză în litigiul principal, acesta este guvernat de Directiva 75/442.
- 4 Articolul 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 75/442 prevedea:
„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:
(a) «deșeu» înseamnă orice substanță sau obiect inclus în categoriile prevăzute de anexa I de care titularul se debarasează ori intenționează sau are obligația de a se debarasa”. [traducere neoficială]
- 5 Articolul 1 litera (a) al doilea paragraf din Directiva 75/442 încredința Comisiei Comunităților Europene sarcina de a întocmi „o listă a deșeurilor care aparțin categoriilor enumerate de anexa I”. Prin Decizia 94/3/CE din 20 decembrie 1993 (JO 1994, L 5, p. 15), Comisia a întocmit o astfel de listă (denumită în continuare „catalogul european al deșeurilor”) în care figurează, printre altele, în categoria „deșeuri din producția primară din agricultură”, „excremente, urină și bălegar (inclusiv paie uzate), efluenți colectați separat și tratați *ex situ*”.
- 6 Articolul 1 literele (b) și (c) din Directiva 75/442 cuprindea următoarele definiții:
„(b) «producător de deșeuri» înseamnă orice persoană ale cărei activități generează deșeuri [...]
(c) «deținător de deșeuri» înseamnă producătorul deșeurilor sau persoana fizică sau juridică care se află în posesia acestora”. [traducere neoficială]
- 7 Articolul 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iii) din directiva menționată prevedea:
„Următoarele se exclud din domeniul de aplicare al prezentei directive:

[...]

(b) în cazul în care sunt deja reglementate de o altă legislație:

[...]

(iii) carcase de animale și următoarele deșeuri agricole: materii fecale și alte substanțe naturale, nepericuloase, utilizate în agricultură”. [traducere neoficială]

8 Articolul 4 din Directiva 75/442 prevedea:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a asigura că deșeurile se valorifică sau se elimină fără a periclita sănătatea oamenilor și fără a utiliza procese sau metode care ar putea fi dăunătoare pentru mediu, în special:

- fără a crea riscuri pentru apă, aer, sol, faună sau floră;
- fără a cauza neplăceri prin zgomot sau mirosuri;
- fără a afecta negativ peisajul sau zonele de interes special.

De asemenea, statele membre iau măsurile necesare pentru a interzice abandonarea, descărcarea sau eliminarea necontrolată a deșeurilor.” [traducere neoficială]

9 Articolul 8 din această directivă prevedea:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a se asigura că orice deținător de deșeuri:

- asigură manipularea deșeurilor sale printr-o societate privată sau publică de colectare a deșeurilor sau o întreprindere care realizează operațiunile enumerate de anexa II A sau II B sau
- valorifică sau elimină deșeuri prin mijloace proprii, în conformitate cu dispozițiile prezentei directive.” [traducere neoficială]

10 Articolul 10 din Directiva 75/442 preciza că orice unitate sau întreprindere care realizează operațiuni de valorificare a deșeurilor enumerate în anexa II B la directiva menționată trebuie să obțină o autorizație de la autoritatea competentă.

11 Printre operațiunile enumerate astfel în anexa II B figura, la litera R 10, „[t]ratarea terenurilor având drept rezultat beneficii pentru agricultură sau ecologie”.

12 Potrivit articolului 11 alineatele (1) și (2) din Directiva 75/442:

„(1) [...] pot fi exceptate de la îndeplinirea cerințelor de autorizare prevăzute la articolul [...] 10:

[...]

(b) unitățile sau întreprinderile care realizează valorificarea deșeurilor.

Această derogare se poate aplica numai în cazul în care:

- autoritățile competente au adoptat norme generale pentru fiecare tip de activitate, stabilind tipurile și cantitățile de deșeuri și condițiile în care activitatea în cauză poate fi exceptată de la îndeplinirea cerințelor de autorizare și

— tipurile și cantitățile de deșeuri și metodele [...] de valorificare sunt de asemenea natură încât condițiile prevăzute la articolul 4 să fie îndeplinite.

(2) Unitățile și întreprinderile menționate la alineatul (1) trebuie să se înregistreze la autoritățile competente.” [traducere neoficială]

Directiva 91/676/CEE

- 13 Considerentul (6) al Directivei 91/676/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1991 privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole (JO L 375, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 81) prevede:

„întrucât este necesar [...] să se reducă poluarea directă sau indirectă a apelor cu nitrații care provin din agricultură și să se prevină răspândirea lor, pentru a proteja sănătatea umană, resursele vii, ecosistemele acvatice și pentru a garanta alte utilizări legitime ale apelor; întrucât, în acest scop, este necesar să se ia măsuri privind stocarea și împrăștierea pe soluri a compușilor azotați și privind anumite practici de gestionare a terenurilor”.

- 14 Potrivit articolului 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 91/676:

„(1) Apele afectate de poluare și cele care ar putea fi afectate, dacă nu se iau măsurile prevăzute la articolul 5, sunt definite de statele membre în funcție de criteriile fixate la anexa I.

(2) [...] statele membre desemnează ca zone vulnerabile toate zonele cunoscute de pe teritoriul lor care alimentează apele definite în conformitate cu alineatul (1) și care contribuie la poluare. [...]”

- 15 Articolul 4 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată prevede că, în scopul asigurării, pentru toate apele, a unui nivel general de protecție împotriva poluării, statele membre stabilesc un sau niște coduri de bună practică agricolă, care vor fi puse în aplicare în mod voluntar de către agricultori și care trebuie să cuprindă cel puțin elementele enumerate la punctul A din anexa II la directiva menționată. Elementele reluate la punctul A se referă, printre altele, la perioadele în care împrăștierea fertilizanților este necorespunzătoare, la condițiile de împrăștiere a fertilizanților în funcție de natura și de starea solurilor sau de apropierea acestora de cursurile de apă, la capacitatea și la construirea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice și la modurile de împrăștiere a fertilizanților.
- 16 Potrivit articolului 5 alineatele (1) și (4) din Directiva 91/676, statele membre stabilesc programe de acțiune având drept obiect zonele vulnerabile desemnate care trebuie să conțină în mod obligatoriu măsurile prevăzute în anexa III, precum și măsurile pe care statele membre le-au adoptat în codul sau în codurile de bună practică agricolă, cu excepția acelor care au fost înlocuite cu măsurile enunțate în această anexă. Măsurile prevăzute în anexa III menționată trebuie, astfel cum reiese din aceasta, să cuprindă reguli privind, printre altele, perioadele în timpul cărora se interzice împrăștierea anumitor tipuri de fertilizanți, capacitatea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice, limitarea împrăștierii fertilizanților astfel încât să se asigure o prezență echilibrată de azot în sol și cantitățile maxime de efluenți care pot fi împrăștiate în funcție de conținutul lor de azot.

Dreptul irlandez

- 17 Legea din 1996 privind gestionarea deșeurilor (Waste Management Act, 1996, denumită în continuare „Legea din 1996”) a fost adoptată în vederea transpunerii Directivei 75/442. Articolul 4 alineatul (1) din legea menționată prevede:

„În sensul prezentei legi, «deșeu» înseamnă orice substanță sau obiect care aparține unei categorii de deșeuri menționate în anexa I sau care este inclus în prezent în catalogul european al deșeurilor, de care deținătorul se debarasează sau are intenția sau obligația să se debaraseze; de asemenea, se presupune că orice substanță sau obiect care se aruncă sau se gestionează într-un alt mod ca și cum ar fi deșeu reprezintă deșeu până la proba contrară.”

- 18 Articolul 51 alineatul (2) litera a) din Legea din 1996 prevede:

„Sub rezerva literei b), nu este necesară o autorizație pentru deșeuri [...] pentru a valorifica [...]

(iii) materiile fecale provenite de la animale sau de la păsări sub formă de efluenți sau de gunoi de grajd [...]”.

- 19 Articolul 52 din Legea din 1992 privind protecția mediului (Environmental Protection Agency Act 1992, denumită în continuare „Legea din 1992”) prevede:

„(1) [...] atribuțiile [EPA] includ:

a) autorizarea, reglementarea și controlul activităților în vederea protejării mediului,
[...]

2) În exercitarea atribuțiilor sale, [EPA]:
[...]

b) ține seama de necesitatea de a atinge un nivel ridicat de protecție a mediului și de a promova o dezvoltare, procedee și mecanisme durabile și ecologice,
[...]

- 20 Instanța de trimitere arată că, deși Legea din 1992 a instituit un sistem de autorizare similar, în anumite privințe, celui prevăzut de Directiva 96/61/CE a Consiliului din 24 septembrie 1996 privind prevenirea și controlul integrat al poluării (JO L 257, p. 26, Ediție specială, 15/vol. 3, p. 183), transpunerea acesteia din urmă în dreptul irlandez a avut loc abia în anul 2003, astfel încât autorizația în discuție în litigiul principal nu a fost eliberată în temeiul dispozițiilor naționale adoptate în scopul transpunerii acestei directive.

- 21 Pe de altă parte, instanța menționată subliniază că la data eliberării respectivei autorizații, Directiva 91/676 nu fusese încă transpusă în dreptul irlandez și că nicio altă reglementare internă nu încadra utilizarea pe terenurile agricole a efluenților de la animale ca fertilizanți.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 22 Domnul Brady exploatează o întreprindere de creștere intensivă a porcilor care numără circa 2 000 de scroafe.
- 23 La 9 martie 1998, domnul Brady a formulat o cerere de autorizare privind extinderea exploatației sale, în care preciza că a construit pe respectiva exploatație rezervoare cu o capacitate care îi permite să stocheze echivalentul producției sale anuale de gunoi de grajd și că a încheiat cu mai mulți producători agricoli acorduri potrivit cărora aceștia din urmă se angajau să achiziționeze gunoi de grajd pentru a-l utiliza ca fertilizant pe terenurile lor.
- 24 Autorizația eliberată de EPA prin decizia din 22 octombrie 1999 prevede, printre altele, că domnul Brady este obligat să se asigure că producătorii agricoli cărora le livrează gunoiul de grajd îl utilizează în strictă conformitate cu condițiile prevăzute în autorizație.
- 25 În susținerea acțiunii pe care a formulat-o împotriva deciziei menționate în fața High Court, domnul Brady a arătat, pe de o parte, că gunoiul de grajd în discuție în litigiul principal nu constituie un „deșeu” în sensul Directivei 75/442 și al Legii din 1996, ci un subprodus al exploatației sale pe care îl comercializează ca fertilizant, astfel încât EPA nu ar fi avut, în temeiul Legii din 1992, competența să reglementeze eliminarea sau valorificarea acestui gunoi de grajd potrivit modalităților prevăzute în autorizația în litigiu.
- 26 Pe de altă parte, în opinia domnului Brady, EPA nu este îndreptățită să îi impună, cu riscul aplicării unei sancțiuni penale, obligația, imposibil de îndeplinit, de a controla modul în care gunoiul de grajd pe care îl vinde altor producători agricoli este utilizat de aceștia din urmă, mai ales că Uniunea Europeană ar fi edictat o reglementare specifică menită să se aplice cu privire la împrăștierea ca fertilizant a efluenților de la complexe zootehnice, și anume Directiva 91/676.
- 27 În această privință, instanța de trimitere observă că domnul Brady a arătat, în susținerea acțiunii formulate, că condițiile aferente gestionării deșeurilor pe care le cuprinde autorizația în litigiu ar avea drept consecință faptul că îi revine, printre altele, sarcina:

„[...]”

- c) să se asigure că cel care cumpără fertilizanți nu îi împrăștie pe terenuri care nu se află în posesia, în proprietatea sau sub controlul său;
- d) să se asigure că fertilizanții săi nu sunt deversați pe terenuri care primesc deșeuri de împrăștiat dintr-o sursă externă, neinclusă în Planul de gestionare a substanțelor nutritive, cu excepția cazului în care există acordul EPA;
- e) să își dea acordul, în mod anticipat, pentru un plan de gestionare a substanțelor nutritive privind terenuri care nu îi aparțin și care sunt exploatate de persoane care nu se află sub controlul său;
- f) să supravegheze utilizarea fertilizantului de către persoanele care îl cumpără pentru propriile terenuri și să indice modul în care trebuie utilizat;
- g) să supravegheze apele de suprafață care traversează terenurile pe care se împrăștie fertilizantul, amplasamente care nu se află sub controlul său;
- h) să supravegheze puțurile amplasate pe terenurile pe care se împrăștie fertilizantul, mai exact terenuri care nu se află sub controlul său;

- i) să țină în permanență un registru privind utilizarea fertilizantului în vederea controalelor EPA și în scopul informării, obiectivul fiind acela de a prezenta EPA rapoarte lunare. Registrul trebuie să conțină date privind împrăștierea fertilizantului care să cuprindă numele persoanei care efectuează împrăștierea, condițiile meteorologice și starea solului la momentul împrăstierii fertilizanților, precum și previziunile meteorologice pe 24 de ore, necesitățile de substanțe nutritive a parcelelor individuale și volumul de fertilizant utilizat pe aceste parcele.”
- 28 Întrucât acțiunea domnului Brady a fost respinsă de High Court, acesta a sesizat Supreme Court cu un recurs. În susținerea recursului, el invocă două motive, întemeiate, primul, pe eroarea de drept săvârșită de High Court prin aceea că a reținut calificarea ca deșeu a gunoiului de grajd produs în exploatarea sa și, al doilea, pe faptul că, în ipoteza în care respectivul gunoi de grajd ar trebui efectiv calificat drept deșeu, EPA nu este îndreptățită să însoțească autorizația pe care i-a eliberat-o de condiții care îi impun să controleze activitățile de împrăștiere a fertilizanților efectuate de terți pe terenuri care le aparțin și să își asume răspunderea pentru acestea.
- 29 Supreme Court consideră că, deși Hotărârile din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania (C-416/02, Rec., p. I-7487), și Comisia/Spania (C-121/03, Rec., p. I-7569), precum și Hotărârile din 18 decembrie 2007, Comisia/Italia (C-194/05, Rep., p. I-11661), Comisia/Italia (C-195/05, Rep., p. I-11699) și Comisia/Italia (C-263/05, Rep., p. I-11745) conțin diverse indicații utile în această privință, problema dacă gunoiul de grajd în discuție în litigiul principal trebuie calificat drept deșeu rămâne incertă.
- 30 Observând că în special din jurisprudența menționată ar rezulta că gunoiul de grajd rămâne un deșeu dacă trebuie să facă obiectul unei stocări durabile generând un risc de poluare de tipul celor pe care dreptul Uniunii urmărește să le prevină, instanța de trimitere ridică, printre altele, problema criteriilor care permit să se verifice dacă o astfel de situație se regăsește în litigiul dedus judecății sale.
- 31 În această privință, pe de o parte, aceasta observă că, întrucât vânzarea de fertilizanți are un caracter sezonier, volumul mare de gunoi de grajd care rezultă din activitățile reclamantului în litigiul principal va conduce în mod necesar la o stocare de lungă durată care nu ar trebui totuși, în mod normal, să depășească perioada de 12 luni care separă două sezoane de împrăștiere a fertilizanților. Pe de altă parte, instanța menționată subliniază că nu dispune de elemente de natură să indice dacă simpla existență a acestui tip de stocare de lungă durată în rezervoare omologate în acest scop este sau poate fi poluantă.
- 32 De altfel, presupunând că gunoiul de grajd în discuție în litigiul principal ar trebui considerat deșeu, s-ar pune atunci problema dacă dreptul Uniunii admite ca EPA să însoțească o autorizație de exploatare de condiții care *de facto* determină impunerea în continuare în sarcina domnului Brady a unor obligații privind eventuala utilizare ulterioară a gunoiului său de grajd de alți producători agricoli sau dacă responsabilitatea unei astfel de utilizări trebuie să revină respectivilor producători agricoli.
- 33 În aceste condiții, Supreme Court a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „În lipsa unei interpretări definitive a semnificației noțiunii «deșeuri» în sensul dreptului Uniunii, un stat membru poate să impună producătorilor de gunoi de grajd de origine porcină, în temeiul legislației interne, obligația de a stabili dacă acesta nu reprezintă deșeu sau reprezintă deșeu care trebuie determinat prin aplicarea unor criterii obiective de tipul celor menționate în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene:
- 1) În cazul în care pentru constatarea existenței unui deșeu trebuie să se aplice criterii obiective de tipul celor menționate în jurisprudența Curții, ce grad de certitudine trebuie să existe în ceea ce privește reutilizarea gunoiului de grajd de origine porcină pe care titularul unei autorizații îl colectează și îl depozitează sau îl poate depozita pentru o perioadă de maximum 12 luni înainte de a-l transfera către utilizatori?

- 2) În cazul în care gunoiul de grajd de origine porcină este un deșeu sau se constată că este un deșeu în urma aplicării criteriilor adecvate, este legal ca un stat membru să impună producătorilor – care nu utilizează gunoiul de grajd pe propriile terenuri, ci îl furnizează unor terți proprietari de terenuri în vederea utilizării ca îngrășământ pe terenurile lor – să răspundă personal pentru respectarea de către acești utilizatori a legislației Uniunii privind controlul deșeurilor și/sau al îngrășămintelor pentru a asigura că utilizarea de către terți a gunoiului de grajd de origine porcină prin împrăștiere pe pământ nu dă naștere unui risc de poluare semnificativă a mediului?
- 3) Gunoiul de grajd de origine porcină menționat anterior este exclus din domeniul de aplicare al definiției «deșeuri» în temeiul articolului 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iii) din Directiva [75/442], pentru motivul că intră «deja sub incidența altor prevederi legale» și în special sub incidența Directivei [91/676], în condițiile în care, până la momentul acordării autorizației, Irlanda nu transpusese Directiva [91/676], în care nu exista nicio altă dispoziție legislativă internă care să prevadă controlul împrăstierii gunoiului de grajd de origine porcină ca îngrășământ, iar Regulamentul (CE) nr. 1774/2002 al Parlamentului European și al Consiliului [din 3 octombrie 2002 de stabilire a normelor sanitare privind subprodusele de origine animală care nu sunt destinate consumului uman (JO L 273, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 44, p. 113)] nu fusese încă adoptat?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 34 Prin intermediul întrebării prealabile și al primei întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere urmărește să afle, în esență, pe de o parte, în ce condiții gunoiul de grajd produs într-o exploatare de creștere intensivă a porcilor și stocat în așteptarea cedării sale către producători agricoli pentru a fi utilizat de aceștia ca fertilizant pe terenurile lor poate fi calificat drept subprodus și, așadar, poate înceta să fie considerat „deșeu” în sensul Directivei 75/442 și, în special, care este, în această privință, gradul de certitudine necesar în ceea ce privește reutilizarea gunoiului de grajd astfel preconizată. Pe de altă parte, instanța menționată dorește să afle în ce măsură sarcina probei că sunt îndeplinite respectivele condiții poate reveni producătorului acestui gunoi de grajd.

Cu privire la primul aspect al primei întrebări

- 35 În ceea ce privește condițiile în care gunoiul de grajd stocat de un producător în așteptarea cedării sale către producători agricoli pentru a fi utilizat de aceștia ca fertilizant pe terenurile lor poate fi calificat mai degrabă drept subprodus decât drept „deșeu” în sensul Directivei 75/442, trebuie amintit că articolul 1 litera (a) primul paragraf din directiva menționată definește deșeul ca „orice substanță sau obiect inclus în categoriile prevăzute de anexa I de care titularul se debarasează ori intenționează [...] a se debarasa”.
- 36 Atât anexa I, cât și lista deșeurilor inclusă în catalogul european al deșeurilor adoptat în temeiul articolului 1 litera (a) al doilea paragraf din Directiva 75/442 au numai un caracter indicativ (a se vedea în special Hotărârea din 29 octombrie 2009, Comisia/Irlanda, C-188/08, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 37 Astfel, împrejurarea că în respectivul catalog figurează „excremente, urină și bălegar (inclusiv paie uzate), efluenți colectați separat și tratați *ex situ*” nu este hotărâtoare în vederea aprecierii noțiunii de deșeu. Astfel, această mențiune generală privind efluenții de la complexe zootehnice nu ia în considerare condițiile în care sunt utilizați acești efluenți și care sunt hotărâtoare în vederea unei astfel de aprecieri (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-121/03, citată anterior, punctul 66).

- 38 Potrivit unei jurisprudențe constante, calificarea drept „deșeu”, în sensul Directivei 75/442, rezultă, în primul rând, din conduita deținătorului și din semnificația termenului „a se debarasa”, prevăzut la articolul 1 litera (a) primul paragraf din directiva menționată (a se vedea în special Hotărârea din 18 decembrie 2007, Comisia/Italia, C-194/05, citată anterior, punctul 32, și Hotărârea din 24 iunie 2008, Commune de Mesquer, C-188/07, Rep., p. I-4501, punctul 53).
- 39 Termenul „a se debarasa” trebuie interpretat nu numai în lumina obiectivului principal al Directivei 75/442, care, potrivit celui de al treilea considerent al acesteia, constă în „protecția sănătății oamenilor și a mediului împotriva efectelor nocive cauzate de colectarea, transportul, tratarea, stocarea și depozitarea deșeurilor”, ci și a articolului 174 alineatul (2) CE. Acesta din urmă prevede că „[p]olitica Comunității în domeniul mediului urmărește un nivel de protecție ridicat, ținând seama de diversitatea situațiilor din diferitele regiuni ale Comunității. Aceasta se bazează pe principiile precauției și acțiunii preventive [...]”. În consecință, termenul „a se debarasa” și, așadar, noțiunea „deșeu” în sensul acestei directive nu pot fi interpretate în mod restrictiv (a se vedea în special Hotărârile din 18 decembrie 2007 citate anterior, Comisia/Italia, C-194/05, punctul 33 și jurisprudența citată, precum și Commune de Mesquer, punctele 38 și 39).
- 40 Curtea a apreciat în special că, printre circumstanțele care pot reprezenta un indiciu al existenței unei acțiuni, a unei intenții sau a unei obligații de „a se debarasa” de o substanță sau de un obiect în sensul articolului 1 litera (a) din Directiva 75/442 figura faptul că substanța utilizată este un reziduu de producție sau de consum, cu alte cuvinte, un produs a cărui obținere nu a fost urmărită ca atare (a se vedea în special Hotărârile din 18 decembrie 2007 citate anterior, Comisia/Italia, C-194/05, punctul 34 și jurisprudența citată, precum și Commune de Mesquer, punctul 41).
- 41 De asemenea, poate constitui un astfel de indiciu faptul că substanța respectivă este un reziduu de producție a cărui eventuală utilizare trebuie să aibă loc în condiții speciale de precauție având în vedere caracterul periculos pentru mediu al compoziției sale (a se vedea Hotărârea din 15 iunie 2000, ARCO Chemie Nederland și alții, C-418/97 și C-419/97, Rec., p. I-4475, punctul 87, precum și Hotărârea din 18 aprilie 2002, Palin Granit și Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, C-9/00, Rec., p. I-3533, punctul 43).
- 42 Reiese de asemenea din jurisprudență că metoda de prelucrare sau modul de utilizare ale unei substanțe nu sunt determinante pentru calificarea sau necalificarea drept deșeu a acestei substanțe și că noțiunea de deșeu nu exclude substanțele și obiectele care pot fi reutilizate din punct de vedere economic. Astfel, sistemul de supraveghere și de gestiune stabilit de Directiva 75/442 urmărește să acopere toate obiectele și substanțele de care proprietarul se debarasează, chiar dacă au o valoare comercială și sunt colectate în scop comercial pentru a fi reciclate, recuperate sau reutilizate (Hotărârile din 18 decembrie 2007 citate anterior, Comisia/Italia, C-194/05, punctele 36 și 37, precum și Commune de Mesquer, punctul 40).
- 43 Având în vedere preceptele jurisprudențiale astfel amintite, este necesar să se considere că efluenții generați de o exploatare de creștere intensivă a porcilor care nu reprezintă principala producție urmărită de producătorul agricol și a căror eventuală valorificare prin împrăștiere ca fertilizant trebuie, astfel cum reiese în special din considerentul (6) al Directivei 91/676 și din dispozitivul instituit de aceasta, să aibă loc în condiții speciale de precauție având în vedere caracterul potențial periculos pentru mediu al compoziției sale constituie, în principiu, deșeuri (a se vedea prin analogie Hotărârile din 18 decembrie 2007 citate anterior, Comisia/Italia, C-194/05, punctul 35 și jurisprudența citată, precum și Commune de Mesquer, punctul 41).
- 44 Cu toate acestea, reiese de asemenea din jurisprudența Curții că, în anumite situații, un bun, un material sau o materie primă rezultată dintr-un proces de extracție sau de fabricație al cărui scop principal nu este producerea acesteia nu poate constitui un reziduu, ci un subprodus de care deținătorul nu încearcă „să se debaraseze”, în sensul articolului 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 75/442, ci pe care intenționează să îl exploateze sau să îl comercializeze – inclusiv, dacă este

cazul, pentru a satisface nevoile altor operatori economici decât cel care l-a produs – în condiții avantajoase pentru acesta, în cadrul unui proces ulterior, cu condiția ca această reutilizare să nu fie doar eventuală, ci certă, fără transformare prealabilă și să aibă loc în continuarea procesului de producție (a se vedea în special Hotărârea din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-121/03, citată anterior, punctul 58, și Hotărârile din 18 decembrie 2007 citate anterior, Comisia/Italia, C-194/05, punctul 38, și Commune de Mesquer, punctul 42).

- 45 În ceea ce privește, mai precis, efluenții de la complexe zootehnice precum cei în discuție în speță, Curtea a apreciat deja astfel că aceștia pot fi excluși de la calificarea drept deșeuri dacă sunt utilizați ca fertilizanți ai solurilor în cadrul unei practici legale de împrăștiere a fertilizanților pe terenuri bine identificate și dacă stocarea lor se limitează la necesitățile acestor operațiuni de împrăștiere a fertilizanților (Hotărârea din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-121/03, citată anterior, punctul 60).
- 46 Pe de altă parte, în această privință, Curtea a precizat că această analiză nu trebuie limitată la efluenții de la complexe zootehnice utilizați drept fertilizanți pe terenurile care țin de aceeași exploatare agricolă care a generat acești efluenți. Astfel, o substanță poate să nu fie considerată un „deșeu” în sensul Directivei 75/442 dacă este utilizată cu certitudine pentru necesitățile altor operatori economici decât cel care a produs-o (Hotărârea din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-121/03, citată anterior, punctul 61).
- 47 Revine instanțelor naționale sarcina de a verifica, ținând seama de indicațiile care reies din jurisprudența Curții și din ansamblul circumstanțelor care caracterizează situația dedusă judecății, existența reală a unui subprodus, asigurându-se în această privință referitor la restrângerea calificării drept subprodus la situațiile care îndeplinesc condițiile amintite la punctul 44 din prezenta hotărâre.
- 48 În ceea ce privește verificarea că reutilizarea gunoiului de grajd stocat în așteptarea împrăstierii prezintă un caracter suficient de cert, cu titlu introductiv, trebuie amintit că, astfel cum decurge din jurisprudența amintită la punctele 45 și 46 din prezenta hotărâre, simpla împrejurare că o astfel de reutilizare nu va deveni, în fapt, pe deplin certă decât atunci când operațiunile de împrăștiere a fertilizanților preconizate vor fi avut loc la intervenția terților cumpărători în cauză nu se opune unei astfel de calificări drept subprodus.
- 49 Astfel, ceea ce se va întâmpla în viitor cu un obiect sau cu o substanță nu este un factor decisiv în sine în ceea ce privește eventuala sa natură de deșeu, care este determinată, potrivit articolului 1 litera (a) din Directiva 75/442, prin raportare la acțiunea, la intenția sau la obligația deținătorului acestui obiect sau al acestei substanțe de a se debarasa de aceasta (Hotărârea din 18 decembrie 2007, Comisia/Italia, C-194/05, citată anterior, punctele 49 și 50, precum și jurisprudența citată).
- 50 De altfel, în această privință, trebuie precizat că, în cazul în care instanța de trimitere ar ajunge la concluzia că reutilizarea gunoiului de grajd preconizată de domnul Brady prezintă, în speță, un grad de certitudine suficient pentru ca, în timpul stocării sale de către acesta și până la livrarea efectivă către terții în cauză, acest gunoi de grajd să poată fi considerat un subprodus de care persoana interesată nu încearcă „să se debaraseze” în sensul articolului 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 75/442, ci să îl exploateze sau să îl comercializeze, o astfel de împrejurare nu ar influența deloc posibilitatea ca acest gunoi de grajd să devină un deșeu, după livrare, în special în cazul în care ar rezulta că în final este aruncat în natură în mod necontrolat de respectivi terți în condiții care permit să fie considerat ca atare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-416/02, citată anterior, punctul 96).

- 51 Într-un astfel de caz, ar fi necesar să se țină seama de faptul că, potrivit jurisprudenței Curții, persoana care se află, în realitate, în posesia unor produse în momentul imediat anterior transformării acestora în deșeuri trebuie considerată că a „produs” aceste deșeuri în sensul articolului 1 litera (b) din Directiva 75/442 și trebuie, așadar, calificată drept „deținător” al acestora în sensul articolului 1 litera (c) din această directivă (a se vedea în special Hotărârea Commune de Mesquer, citată anterior, punctul 74).
- 52 În schimb, pentru a verifica dacă reutilizarea gunoiului de grajd prin împrăștiere de către alți producători agricoli, astfel cum este preconizată de reclamantul din litigiul principal, prezintă un caracter suficient de cert pentru a justifica stocarea acestuia pe o durată diferită de cea necesară colectării în vederea eliminării sale, revine instanței de trimitere, astfel cum reiese din jurisprudența amintită la punctul 45 din prezenta hotărâre, să se asigure, printre altele, că terenurile respectivelor producători agricoli pe care trebuie să aibă loc această reutilizare sunt, de la bun început, bine identificate. O astfel de identificare este, astfel, de natură să ateste că respectivele cantități de gunoi de grajd de livrat sunt în principiu efectiv destinate a fi utilizate în scopul fertilizării terenurilor producătorilor agricoli menționați.
- 53 Astfel, producătorul de gunoi de grajd, dacă dorește să stocheze gunoiul de grajd o durată mai lungă decât cea necesară colectării în vederea eliminării acestuia, trebuie să dispună din partea unor operatori de angajamente ferme de acceptare a livrării aceluia gunoi de grajd pentru a-l folosi ca fertilizant pe terenuri identificate corespunzător.
- 54 În ceea ce privește condiția, deopotrivă amintită la punctul 45 din prezenta hotărâre, potrivit căreia stocarea efluenților de la complexe zootehnice trebuie limitată la necesitățile operatorilor de împrăștiere a fertilizanților, trebuie amintit că aceasta se explică, în special, din perspectiva faptului că unele operațiuni de stocare în vederea reutilizării unei substanțe pot să constituie, având în vedere durata lor, o povară pentru deținător și pot fi o sursă potențială de factori dăunători pentru mediu pe care Directiva 75/442 urmărește tocmai să îi limiteze (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 decembrie 2007, Comisia/Italia, C-194/05, citată anterior, punctul 40).
- 55 În această privință, revine în special instanțelor naționale sarcina de a se asigura că instalațiile de stocare la care recurge producătorul gunoiului de grajd sunt concepute astfel încât să împiedice orice scurgere și infiltrare în sol a acestei substanțe și că oferă o capacitate suficientă pentru a stoca gunoiul de grajd produs în așteptarea predării efective a acestuia producătorilor agricoli în cauză.
- 56 De asemenea, este important ca stocarea efectivă a gunoiului de grajd să fie strict limitată la necesitățile operațiunilor preconizate de împrăștiere a fertilizanților, ceea ce impune, pe de o parte, limitarea cantităților stocate astfel încât totalitatea acestora să fie efectiv destinată reutilizării prevăzute (a se vedea în acest sens Hotărârea Palin Granit și Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, citată anterior, punctul 40) și, pe de altă parte, limitarea duratei de stocare în funcție de necesitățile pe care le induce în această privință caracterul sezonier al operațiunilor de împrăștiere a fertilizanților, și anume ca aceasta să nu depășească ceea ce este necesar pentru ca producătorul să fie apt să își îndeplinească angajamentele contractuale existente de a livra gunoi de grajd în scopul împrăstierii în sezonul în curs de împrăștiere a fertilizanților și în cel viitor.
- 57 Pe de altă parte, revine de asemenea instanțelor naționale sarcina de a verifica, ținând seama de ansamblul circumstanțelor pertinente, că reutilizarea gunoiului de grajd de către terții în cauză, astfel cum este programată de producător, este de natură să confere acestuia un avantaj care depășește simpla posibilitate de a se debarasa de acest produs, o astfel de împrejurare, atunci când se verifică, întărind de altfel probabilitatea reutilizării efective (a se vedea în acest sens Hotărârile din 18 decembrie 2007 citate anterior, Comisia/Italia, C-194/05, punctul 52, precum și Palin Granit și Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, punctul 37).

- 58 Astfel cum reiese din jurisprudența amintită la punctul 44 din prezenta hotărâre, într-adevăr, se va putea considera că gunoiul de grajd în discuție în litigiul principal are din punct de vedere economic valoarea unui produs numai cu condiția să se poată considera că acesta este realmente destinat unei exploatare sau unei comercializări efective în condiții avantajoase din punct de vedere economic pentru deținătorul acestuia.
- 59 Printre circumstanțele pertinente susceptibile să trebuiască să fie luate în considerare de instanțele naționale pentru a verifica dacă sunt îndeplinite cerințele menționate se numără împrejurarea că substanțele în cauză fac obiectul unor tranzacții comerciale și răspund specificațiilor cumpărătorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea Commune de Mesquer, citată anterior, punctul 47). Astfel, din această perspectivă, poate fi important să se efectueze examinarea condițiilor, în special financiare, în care se efectuează tranzacțiile care intervin între producătorul gunoiului de grajd și cumpărătorii acestuia, precum și a sarcinilor, în special legate de stocarea substanțelor în cauză, pe care le generează pentru deținător reutilizarea acestora, care nu trebuie să rezulte excesive în sarcina acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea Commune de Mesquer, citată anterior, punctul 59).
- 60 Având în vedere toate cele ce precedă, trebuie să se răspundă la primul aspect al primei întrebări că articolul 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 75/442 trebuie interpretat în sensul că gunoiul de grajd produs într-o exploatare de creștere intensivă a porcilor și stocat în așteptarea livrării sale către producători agricoli pentru a fi utilizat de aceștia ca fertilizant pe terenurile lor nu constituie un „deșeu” în sensul dispoziției menționate, ci un subprodus, în cazul în care respectivul producător intenționează să comercializeze acest gunoi de grajd în condiții economice avantajoase pentru el, în cadrul unui proces ulterior, cu condiția ca această reutilizare să nu fie numai eventuală, ci certă, fără transformare prealabilă și în continuarea procesului de producție. Revine instanțelor naționale sarcina de a verifica, ținând seama de toate circumstanțele pertinente care caracterizează situațiile deduse judecății, dacă sunt îndeplinite aceste criterii.

Cu privire la al doilea aspect al primei întrebări

- 61 În ceea ce privește stabilirea persoanei căreia îi revine sarcina probei că sunt îndeplinite criteriile care implică, conform jurisprudenței Curții amintite la punctul 44 din prezenta hotărâre, să se considere că o substanță trebuie calificată drept subprodus, iar nu „deșeu” în sensul Directivei 75/442, este necesar să se arate că directiva menționată nu cuprinde dispoziții specifice referitoare la această chestiune. În aceste condiții, revine instanței naționale sarcina de a aplica, pe acest plan, dispozițiile propriului sistem juridic, cu condiția să nu se aducă astfel atingere eficacității dreptului Uniunii și în special Directivei 75/442 și să fie asigurată respectarea obligațiilor care decurg din acest drept (a se vedea în acest sens Hotărârea ARCO Chemie Nederland și alții, citată anterior, punctul 70, precum și Hotărârea din 18 decembrie 2007, Comisia/Italia, C-194/05, citată anterior, punctele 44, 52 și 53).
- 62 Rezultă în special că astfel de norme naționale aferente sarcinii probei nu pot conduce la îngreunarea excesivă a probei că, prin aplicarea criteriilor rezultate din jurisprudența menționată, unele substanțe trebuie considerate subproduse.
- 63 Cu această rezervă, trebuie amintit că Curtea a statuat deja că pietrișul și nisipul rezidual din operațiuni de îmbogățire a minereului provenind din exploatarea unei mine, pe care deținătorul lor le utilizează în mod legal pentru umplerea necesară a galeriilor respectivei mine, sunt excluse de la calificarea drept „deșeuri” în sensul Directivei 75/442 în cazul în care deținătorul respectiv aduce suficiente garanții cu privire la identificarea și la utilizarea efectivă a acestor substanțe și că, pe de altă parte, a subliniat că o astfel de jurisprudență poate fi transpusă efluenților de la complexe zootehnice (a se vedea Hotărârea din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-121/03, citată anterior, punctele 59 și 60, precum și jurisprudența citată).

- 64 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 67 din concluzii, este de altfel clar că, în general, în ceea ce privește demonstrarea unei intenții, deținătorul produselor este singurul care poate aduce dovada că nu intenționează să se debaraseze de aceste produse, ci să permită reutilizarea lor în condiții apte să confere acestora calificarea de subprodus în sensul jurisprudenței Curții.
- 65 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la al doilea aspect al primei întrebări că dreptul Uniunii nu se opune ca sarcina probei că sunt îndeplinite criteriile care permit să se considere că o substanță precum gunoiul de grajd produs, stocat și cedat în circumstanțe precum cele din cauza principală constituie un subprodus să revină producătorului acestui gunoi de grajd, cu condiția să nu rezulte o atingere adusă eficacității acestui drept și în special a Directivei 75/442 și să fie asigurată respectarea obligațiilor care decurg din acesta, în special obligația constând în neaplicarea dispozițiilor acestei directive unor substanțe care, prin aplicarea criteriilor menționate, trebuie, conform jurisprudenței Curții, să fie considerate subproduse care nu intră sub incidența directivei menționate.

Cu privire la a treia întrebare

- 66 Prin intermediul celei de a treia întrebări, care trebuie analizată în al doilea rând, instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească dacă articolul 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iii) din Directiva 75/442 trebuie interpretat în sensul că efluenții de la complexe zootehnice produși în cadrul unei exploatații porcine situate într-un stat membru sunt „reglementați de o altă legislație” în sensul respectivei dispoziții și, prin urmare, excluși din domeniul de aplicare al Directivei 75/442 datorită existenței Directivei 91/676, pe de altă parte fiind precizat că această din urmă directivă nu a făcut încă obiectul unei transpuneri în dreptul statului membru menționat.
- 67 În această privință, este necesar să se amintească faptul că dintr-o jurisprudență constantă rezultă că pentru a putea fi considerate o „altă legislație” în sensul articolului 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iii), normele comunitare sau naționale în cauză trebuie să cuprindă dispoziții precise cu privire la gestiunea deșeurilor în cauză și să conducă la un nivel de protecție a mediului cel puțin echivalent celui care rezultă din directiva menționată (a se vedea în special Hotărârea din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-121/03, citată anterior, punctul 69 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 10 mai 2007, Thames Water Utilities, C-252/05, Rep., p. I-3883, punctul 34).
- 68 Pe de altă parte, Curtea a precizat că, faptul că legiuitorul Uniunii a reținut astfel un dispozitiv potrivit căruia, în lipsa unei reglementări comunitare specifice și, în subsidiar, a unei legislații naționale specifice, se aplică Directiva 75/442, a fost cu scopul de a evita ca, în anumite situații, gestiunea acestor deșeuri să nu rămână nesupusă niciunei legislații (a se vedea Hotărârea din 11 septembrie 2003, AvestaPolarit Chrome, C-114/01, Rec., p. I-8725, punctul 50).
- 69 Or, fără a fi necesară, în cadrul prezentei cauze, pronunțarea asupra aspectului dacă o directivă precum Directiva 91/676 ar trebui, presupunând că e transpusă în dreptul național, să fie considerată o „altă legislație” în sensul articolului 2 alineatul (1) litera (b) din Directiva 75/442, este suficient să se arate că, dacă un stat membru nu a adoptat măsurile necesare pentru a asigura punerea în aplicare a directivei menționate, aceasta nu ar putea, în orice caz, să fie considerată ca conducând la un nivel de protecție a mediului cel puțin echivalent celui urmărit de Directiva 75/442. Dimpotrivă, respectiva netranspunere implică faptul că, dacă nu intră sub incidența acestei din urmă directive, gestiunea efluenților de la complexe zootehnice în discuție în litigiul principal nu ar intra sub incidența niciunei alte legislații.
- 70 Rezultă că trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iii) din Directiva 75/442 trebuie interpretat în sensul că, în lipsa transpunerii, în dreptul unui stat membru, a Directivei 91/676, nu se poate considera că efluenții de la complexe zootehnice produși în cadrul unei exploatații porcine situate în statul membru menționat sunt, datorită existenței acestei din urmă directive, „reglementați de o altă legislație” în sensul respectivei dispoziții.

Cu privire la a doua întrebare

- 71 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească, în ipoteza în care gunoiul de grajd produs și deținut de o exploatație de creștere a porcilor trebuie calificat drept „deșeu” în sensul Directivei 75/442, dacă dreptul Uniunii se opune ca un stat membru să stabilească răspunderea personală a unui astfel de producător, care se debarasează de acest gunoi de grajd cedându-l altor producători agricoli care îl utilizează ca fertilizant pe terenurile lor, pentru respectarea de către acești producători a legislației Uniunii privind gestiunea deșeurilor și a fertilizanților.
- 72 Cu titlu introductiv, este necesar să se arate că, astfel cum reiese din însuși modul de redactare a acestei întrebări și pentru motivele care reies din decizia de trimitere, întrebarea menționată este adresată numai în ipoteza în care efluenții de la complexe zootehnice în discuție în litigiul principal ar trebui calificați drept „deșeuri” în sensul articolului 1 litera (a) primul paragraf de Directiva 75/442.
- 73 În această privință, trebuie arătat de la bun început că, ținând seama în special de răspunsul dat la a treia întrebare, o astfel de ipoteză implică, în cazul în care se verifică, necesitatea aplicării dispozițiilor Directivei 75/442 în raport cu o situație precum cea în discuție în litigiul principal.
- 74 Or, trebuie amintit că, în temeiul articolului 8 din Directiva 75/442, statele membre trebuie să se asigure că „orice deținător de deșeuri” fie asigură el însuși valorificarea sau eliminarea în conformitate cu dispozițiile acestei directive, fie le predă unei societăți private sau publice de colectare a deșeurilor sau unei întreprinderi care realizează operațiunile enumerate în anexa II A sau II B la aceasta. Astfel de obligații puse în sarcina oricărui deținător de deșeuri constituie corolarul interdicției de abandon, de descărcare și de eliminare necontrolată a deșeurilor care figurează la articolul 4 din directiva menționată (a se vedea în special Hotărârea din 7 septembrie 2004, Van de Walle și alții, C-1/03, Rec., p. I-7613, punctul 56).
- 75 În speță, nu se contestă că reclamantul din litigiul principal, care nu intenționează nicidecum să asigure el însuși valorificarea sau eliminarea deșeurilor pe care le-a produs, este, în calitate de „deținător” al respectivelor deșeuri și conform articolului 8 prima liniuță din Directiva 75/442, ținut să le predea unei societăți private sau publice de colectare a deșeurilor sau unei întreprinderi care realizează operațiunile enumerate în anexa II A sau II B la directiva menționată.
- 76 Or, în primul rând, în această privință, trebuie arătat că indicațiile cuprinse în decizia de trimitere nu permit să se considere că producătorii agricoli la care domnul Brady intenționează să se debaraseze de gunoiul său de grajd pot fi considerați ca fiind abilitați să efectueze operațiuni de valorificare în sensul articolului 8 menționat.
- 77 Astfel, nimic nu indică faptul că respectivii producători ar fi titulari ai autorizației impuse în temeiul articolului 10 din Directiva 75/442 în vederea efectuării unor astfel de operațiuni de valorificare. De asemenea, elementele prezentate Curții nu permit să se considere că, respectându-se condițiile prevăzute în această privință de dispozițiile articolului 11 din directiva menționată, aceiași producători ar fi scutiți de deținerea unei astfel de autorizații.
- 78 Dacă s-ar confirma, ceea ce revine eventual instanței de trimitere să verifice, că producătorii agricoli cărora domnul Brady intenționează să le cedeze deșeurile al căror deținător este nu dețin autorizația impusă la articolul 10 din Directiva 75/442 și nici nu sunt scutiți de a o deține, în conformitate cu condițiile prevăzute la articolul 11 alineatele (1) și (2) din aceasta, ar rezulta că articolul 8 din această directivă se opune cedărilor astfel preconizate și, prin urmare, posibilității ca acestea să facă obiectul vreunei autorizații eliberate de o autoritate precum EPA, de altfel indiferent de condițiile care ar însoți eliberarea autorizației menționate.

- 79 În al doilea rând, trebuie adăugat că, în ipoteza în care s-ar constata că producătorii agricoli în cauză sunt titulari ai autorizației impuse în temeiul articolului 10 din Directiva 75/442 sau scutiți în mod justificat de deținerea unei astfel de autorizații și înregistrați în conformitate cu dispozițiile articolului 11 alineatele (1) și (2) din aceasta, predarea deșeurilor în cauză de către domnul Brady unor astfel de producători nu poate fi supusă, în sarcina acestuia din urmă, unor condiții care vizează să îl desemneze ca responsabil de respectarea de către aceștia a legislației Uniunii privind gestiunea deșeurilor și a fertilizanților.
- 80 În această privință, trebuie astfel, mai întâi, să se amintească faptul că, odată efectuată o predare de deșeuri în temeiul articolului 8 din Directiva 75/442, întreprinderea titulară a unei autorizații în temeiul articolului 10 din Directiva 75/442 sau scutită de deținerea unei astfel de autorizații conform articolului 11 din aceasta devine „deținătoare” a deșeurilor în cauză. Or, din însăși litera articolului 8 din Directiva 75/442 rezultă că „deținătorului de deșeuri” îi revine eventual sarcina de a asigura valorificarea unor astfel de deșeuri conformându-se dispozițiilor directivei menționate.
- 81 În continuare, din coroborarea articolelor 8 și 10 din Directiva 75/442 și din economia acestor dispoziții rezultă că, în cazul în care un deținător de deșeuri le predă unei întreprinderi titulare a unei autorizații eliberate în temeiul celei de a doua dintre aceste dispoziții care îi permite să valorifice aceste deșeuri, responsabilitatea efectuării operațiunilor de valorificare cu respectarea, în această privință, a tuturor condițiilor cărora le sunt supuse respectivele operațiuni atât în temeiul reglementării aplicabile, cât și al termenilor autorizației menționate revine exclusiv acestei din urmă întreprinderi, iar nu respectivului deținător anterior.
- 82 În sfârșit, rezultă de asemenea din coroborarea articolelor 8 și 11 din Directiva 75/442 și din economia acestora că, în cazul în care un deținător de deșeuri le predă unei întreprinderi care beneficiază, în conformitate cu articolul 11 menționat, de o scutire de autorizare pentru valorificarea respectivelor deșeuri, responsabilitatea de a efectua operațiunile de valorificare cu respectarea în această privință a normelor generale și a cerințelor la care face trimitere același articol 11, precum și orice altă dispoziție a dreptului Uniunii care guvernează respectivele operațiuni revine întreprinderii menționate, iar nu deținătorului anterior.
- 83 Având în vedere toate cele ce preced, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că, în ipoteza în care gunoiul de grajd produs și deținut de o exploatare de creștere a porcilor trebuie calificat drept „deșeu” în sensul articolului 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 75/442:
- articolul 8 din această directivă trebuie interpretat în sensul că se opune ca deținătorul respectiv să fie autorizat, indiferent de condiții, să se debaraseze de acest deșeu cedându-l unui producător agricol care îl utilizează ca fertilizant pe terenurile sale, dacă se dovedește că respectivul producător nu este nici titularul autorizației prevăzute la articolul 10 din directiva menționată, nici scutit de deținerea unei astfel de autorizații și înregistrat în conformitate cu dispozițiile articolului 11 din această directivă și
 - articolele 8, 10 și 11 din directiva menționată, coroborate, trebuie interpretate în sensul că se opun ca cedarea acestui deșeu de către deținătorul menționat unui producător agricol, care îl utilizează ca fertilizant pe terenurile sale și care este titularul unei autorizații prevăzute la respectivul articol 10 sau scutit de deținerea unei astfel de autorizații și înregistrat în conformitate cu respectivul articol 11, să fie condiționată de asumarea responsabilității de către acest deținător pentru respectarea de către celălalt producător a normelor aplicabile operațiunilor de valorificare efectuate de acest producător în temeiul dreptului Uniunii privind gestiunea deșeurilor și a fertilizanților.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 84 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) **Articolul 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 75/442/CEE a Consiliului din 15 iulie 1975 privind deșeurile, astfel cum a fost modificată prin Decizia 96/350/CE a Comisiei din 24 mai 1996, trebuie interpretat în sensul că gunoiul de grajd produs într-o exploatație de creștere intensivă a porcilor și stocat în așteptarea livrării sale către producători agricoli pentru a fi utilizat de aceștia ca fertilizant pe terenurile lor nu constituie un „deșeu” în sensul dispoziției menționate, ci un subprodus, în cazul în care respectivul producător intenționează să comercializeze acest gunoi de grajd în condiții economice avantajoase pentru el, în cadrul unui proces ulterior, cu condiția ca această reutilizare să nu fie numai eventuală, ci certă, fără transformare prealabilă și în continuarea procesului de producție. Revine instanțelor naționale sarcina de a verifica, ținând seama de toate circumstanțele pertinente care caracterizează situațiile deduse judecării, dacă sunt îndeplinite aceste criterii.**
- 2) **Dreptul Uniunii nu se opune ca sarcina probei că sunt îndeplinite criteriile care permit să se considere că o substanță precum gunoiul de grajd produs, stocat și cedat în circumstanțe precum cele din cauza principală constituie un subprodus să revină producătorului acestui gunoi de grajd, cu condiția să nu rezulte o atingere adusă eficacității acestui drept și în special a Directivei 75/442, astfel cum a fost modificată prin Decizia 96/350, și să fie asigurată respectarea obligațiilor care decurg din aceasta, în special obligația constând în neaplicarea dispozițiilor acestei directive unor substanțe care, prin aplicarea criteriilor menționate, trebuie, conform jurisprudenței Curții, să fie considerate subproduse care nu intră sub incidența directivei menționate.**
- 3) **Articolul 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iii) din Directiva 75/442, astfel cum a fost modificată prin Decizia 96/350, trebuie interpretat în sensul că, în lipsa transpunerii, în dreptul unui stat membru, a Directivei 91/676/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1991 privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, nu se poate considera că efluenții de la complexe zootehnice produși în cadrul unei exploatații porcine situate în statul membru menționat sunt, datorită existenței acestei din urmă directive, „reglementați de o altă legislație” în sensul respectivei dispoziții.**
- 4) **În ipoteza în care gunoiul de grajd produs și deținut de o exploatație de creștere a porcilor trebuie calificat drept „deșeu” în sensul articolului 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 75/442, astfel cum a fost modificată prin Decizia 96/350:**
 - **articolul 8 din această directivă trebuie interpretat în sensul că se opune ca deținătorul respectiv să fie autorizat, indiferent de condiții, să se debaraseze de acest deșeu cedându-l unui producător agricol care îl utilizează ca fertilizant pe terenurile sale, dacă se dovedește că respectivul producător nu este nici titularul autorizației prevăzute la articolul 10 din directiva menționată, nici scutit de deținerea unei astfel de autorizații și înregistrat în conformitate cu dispozițiile articolului 11 din această directivă și**
 - **articolele 8, 10 și 11 din directiva menționată, coroborate, trebuie interpretate în sensul că se opun ca cedarea acestui deșeu de către deținătorul menționat unui producător agricol, care îl utilizează ca fertilizant pe terenurile sale și care este titularul unei**

autorizații prevăzute la respectivul articol 10 sau scutit de deținerea unei astfel de autorizații și înregistrat în conformitate cu respectivul articol 11, să fie condiționată de asumarea responsabilității de către acest deținător pentru respectarea de către celălalt producător a normelor aplicabile operațiunilor de valorificare efectuate de acest producător în temeiul dreptului Uniunii privind gestiunea deșeurilor și a fertilizanților.

Semnături